

MATERIAŁY SZKOLENIOWE

Justyna Sarkowicz¹

Rola zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w europejskim postępowaniu w sprawie gromadzenia e-dowodów. Rozważania w ujęciu komparatystycznym

Streszczenie

Przedmiotem artykułu jest zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w kontekście ustanowienia europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych. Analizie zostaną poddane przepisy rozporządzenia ustanawiającego nakaz w świetle art. 82 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), celem weryfikacji czy rzeczywiście podstawą funkcjonowania nakazu będzie zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych. Kluczowa będzie próba odpowiedzi na pytanie, czy przepisy rozporządzenia stanowią zgodne z zasadą będącą przedmiotem badań. Powyższe, celem podkreślenia wadliwości obecnych założeń, zostanie przedstawione w ujęciu komparatystycznym z europejskim nakazem dochodzeniowym.

Słowa kluczowe

Dowody elektroniczne, zasada wzajemnego uznawania, europejski nakaz wydania dowodów elektronicznych, europejski nakaz dochodzeniowy.

1. Wstęp

Współpraca w zakresie gromadzenia dowodów stanowi najsłabsze ogniwo współdziałania państw członkowskich Unii Europejskiej w sprawach kar-

¹ Justyna Sarkowicz, Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego, Członek Komitetu Konsultacyjnego European Law Institute „Wzajemna dopuszczalność dowodów elektronicznych w europejskim postępowaniu karnym”, ORCID: 0000-0001-8913-6665.

nych. Pomimo wieloletnich wysiłków obecny stan nie prowadzi do sprawnego wykonywania wniosków o przeprowadzenie czynności dowodowych w innym państwie członkowskim. Jedną z przyczyn tego stanu jest wielość aktów prawnych, przewidujących różne zasady, warunki i mechanizmy współdziałania. Pomimo że we wszystkich tych aktach deklaruje się dążenie do przyspieszenia i uproszczenia procedur, to już sama ich ilość jest źródłem trudności dla praktyków².

Obecnie współdziałanie w zakresie dowodów jest częścią zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w sprawach karnych, która od ponad 20 lat stanowi mechanizm współpracy sądowej państw UE. Wspomniany okres nie wystarczył na zastosowanie zasady do wszystkich czynności dowodowych ani na znaczące uproszczenie współpracy w tym zakresie³.

Rozporządzenie w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych jest krokiem multiplikującym problematykę stosowania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych. Wadliwość przepisów przyczynia się do sprzecznych stanowisk w sprawie przyjmowania tejże zasady jako podstawy funkcjonowania europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych.

W pierwszej części artykułu zostanie zdefiniowana zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w kontekście podmiotu uznającego oraz wykonującego, tj. organu sądowego.

Podsumowanie będzie stanowiło odpowiedź na pytanie czy zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych stanowi rzeczywistą podstawę funkcjonowania nakazu. Konkluzje będą skupiać się na przepisach rozporządzenia traktujących podmiot uznający i wykonujący nakaz.

2. Zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w procesie integracji europejskiego prawa karnego w kontekście europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych

Wzajemne uznawanie orzeczeń sądowych w sprawach karnych jest jedną z głównych zasad w obszarze wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Stosowanie tej zasady skupia się głównie na skuteczności i uznawaniu zagranicznych orzeczeń sądowych za krajowe. Kluczowe jest, aby decyzje i wyroki sądowe swobodnie przepływały w obszarze wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości. Kompetencje legislacyjne dotyczące współpracy w sprawach karnych obejmują realizację zasady wzajemnego uznawania⁴.

² G. Krysztof iuk, Europejski nakaz dochodzeniowy, *Prokuratura i Prawo* 2012, nr 2, s. 81–107.

³ G. Krysztof iuk, *Europejski...*, s. 81–107.

⁴ A. Suominen, Limits of mutual recognition in cooperation in criminal matters within the EU – especially in light of recent judgments of both European Courts, *European Criminal Law Review* 2014, nr 4(3).

Współpraca w sprawach karnych „opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych”⁵, a „Unia ma zapewnić wysoki poziom bezpieczeństwa poprzez różne środki zwalczania przestępczości, a także poprzez współpracę opartą na wzajemnym uznawaniu”⁶.

Realizacja wzajemnego uznawania jako fundamentu współpracy obejmuje harmonizację odpowiednich obszarów, takich jak ustanowienie zasad ogólnounijnego uznawania orzeczeń sądowych⁷. Można ustanowić minimalne zasady dotyczące dopuszczalności dowodów, praw jednostek w postępowaniu karnym oraz praw ofiar przestępstw. Ma to nastąpić w zakresie niezbędnym do realizacji wzajemnego uznawania oraz współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych o wymiarze transgranicznym⁸.

Należy zgodzić się z tezą profesora M. Bose, że podstawą prawną stanowienia europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych jest art. 82 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Należy również zgodzić się, iż w powyższym zakresie rozporządzenie jest tożsame z europejskim nakazem dochodzeniowym⁹. Jednakże, aby skutecznie podnosić wyżej wskazaną tezę należy dokonać dogłębnej analizy podstawy stanowienia europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych. Celem uzyskania najbardziej precyzyjnego wyniku, dokonana zostanie komparatystryka z europejskim nakazem dochodzeniowym. Dotychczas opublikowane prace nie podjęły przedstawionej tematyki w sposób wyczerpujący, co przyczynia się do nieustannych kontrowersji w odniesieniu do zasady wzajemnego uznawania jako podstawy stanowienia rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych.

W uzasadnieniu projektu rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych, którego zadaniem jest wyjaśnienie potrzeby i celu wydania określonego aktu normatywnego. (jest podstawą interpretacji zawartych w nim norm) wskazano, że podstawą prawną wsparcia działań w dziedzinie gromadzenia dowodów elektronicznych jest art. 82 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej¹⁰. Art. 82 ust. 1 stanowi, że „Parla-

⁵ Art. 82(1) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r., OJ C 326, 26 października 2012, p. 47–390.

⁶ Art. 67(3) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r., OJ C 326, 26 października 2012, p. 47–390.

⁷ Art. 82(1) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r., OJ C 326, 26 października 2012, p. 47–390.

⁸ A. Suominen, Limits....

⁹ M. Böse, An assessment of the Commission's proposals on electronic evidence, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE, September 2018.

¹⁰ Art. 82(1) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012, OJ C 326, 26 października 2012, p. 47–390.

ment Europejski i Rada, stanowiąc zgodnie ze zwykłą procedurą ustawodawczą, przyjmują środki mające na celu ustanowienie zasad i procedur zapewniających uznawanie w całej Unii wszystkich form wyroków i orzeczeń sądowych. Przyjmowane są również środki w celu ułatwiania współpracy między organami sądowymi lub równoważnymi organami państw członkowskich w ramach ścigania karnego i wykonywania orzeczeń”¹¹.

W dalszej części zostało podkreślone, że „ta podstawa prawna ma zastosowanie do mechanizmów objętych rozporządzeniem w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych. Art. 82 ust. 1 zapewnia wzajemne uznawanie orzeczeń sądowych, które organ sądowy w państwie wydającym nakaz kieruje do osoby prawnej w innym państwie członkowskim, a nawet za pomocą których nakłada na tę osobę prawną określone obowiązki, bez uprzedniej interwencji organu sądowego w tym innym państwie członkowskim. Europejski nakaz wydania dowodów lub zabezpieczenia dowodów może prowadzić do interwencji organu sądowego państwa wykonującego, jeżeli jest to konieczne do wykonania takiego orzeczenia”¹².

Również w preambule rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych¹³ zawarto art. 82 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, wskazując tym samym jednoznacznie, że stanowi on podstawę funkcjonowania nakazu.

Należy wskazać, celem komparatystki, analogiczne zapisy będące podstawą legislacji, dyrektywy o europejskim nakazie dochodzeniowym. W Preambule – czyli uroczystym wstępie do aktu normatywnego, wyjaśniającym okoliczności jego wydania oraz określającym cele jakim powinien on służyć¹⁴, który stanowi istotny element każdego aktu prawnego, gdyż ma wpływ na rozumienie treści dokumentu, który jest nią opatrzony – zostało jasno wskazane, że art. 82 ust. 1 TFUE, tj. zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych jest fundamentem transgranicznego procesu dochodzeniowego¹⁵.

Preambuła wspomnianej dyrektywy stanowi¹⁶, że „uchwalenie następuje z uwzględnieniem Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczegól-

¹¹ Komisja Europejska (2018b), „Wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie europejskich nakazów wydania i zabezpieczenia dowodów elektronicznych w sprawach karnych”, COM(2018) 225 final, 17 kwietnia.

¹² *Ibidem*.

¹³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1543 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, Dz. U. L 191, s. 118–180.

¹⁴ M. S z y m c z a k i in., Słownik języka polskiego PWN, t. 2: L–P, Warszawa 1998, s. 875.

¹⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych, OJ L 130, 1 maja 2014 r., s. 1–36.

¹⁶ *Ibidem*.

ności jego art. 82 ust. 1 lit. a)¹⁷. Dalej czytamy, że zgodnie z art. 82 ust. 1 TFUE współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych w Unii powinna opierać się na zasadzie wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych, która to zasada jest od czasu posiedzenia Rady Europejskiej w Tampere w dniach 15–16 października 1999 r. powszechnie określana kamieniem węgielnym współpracy wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych w Unii. Podkreślono potrzebę niezwłocznego wzajemnego uznawania postanowień, by zapobiegać niszczeniu, przekształcaniu, przemieszczaniu, przenoszeniu lub wyzbywaniu się materiału dowodowego, która znalazła swoje odzwierciedlenie w decyzji ramowej Rady 2003/577/WSiSW¹⁸.

Mając na uwadze powyższe, konieczne jest dokonanie interpretacji przedstawionych zapisów, w świetle wykładni językowej oraz wykładni systemowej.

Literalnie, obydwa akty prawne w zakresie podstaw i celu procesu transgranicznego gromadzenia dowodów, są tożsame. Wykładnia językowa, nie pozostawia żadnego marginesu interpretacyjnego w tymże zakresie, w sposób bezsprzeczny wskazano zasadę uznawania orzeczeń sądowych jako podstawę stanowienia rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych. W związku z powyższym, badanie wykładni systemowej jest bezprzedmiotowe.

Przedstawione wyniki badań jednoznacznie wskazują, że zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych jest fundamentem stanowienia rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych.

Na potrzeby niniejszych badań, w dalszej części, zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych będzie analizowana w kontekście jej cechy konstytutywnej – legitymacji procesowej podmiotu uznającego i wykonującego.

Wyżej przytoczona regulacja – art. 82 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej – pomimo ogólnego charakteru, pozwala na sformułowanie podstawowych reguł budowanego obszaru przepływu decyzji sądowych. Pierwszą z nich jest zasada uznawania jedynie wyroków i orzeczeń o charakterze sądowym, a więc wydanych przez organ sądowy¹⁹. Traktat nie definiuje pojęcia sądowego charakteru decyzji, tj. nie wskazuje, jakimi cechami musi charakteryzować się organ wydający. Decyzja w tym zakresie została pozostawiona Parlamentowi Europejskiemu oraz Radzie, którzy na potrzeby danego środka prawnego są zobligowani do wskazania podmiotowego zakresu jego zastosowania²⁰.

¹⁷ Art. 82(1) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012, OJ C 326, 26 października 2012, s. 47–390.

¹⁸ Decyzja ramowa Rady 2003/577/WSiSW z dnia 22.07.2003 r. w sprawie wykonania w Unii Europejskiej nakazów zabezpieczenia mienia lub dowodów, OJ L 196, 2 sierpnia 2003 r., s. 45.

¹⁹ G. Krysztof i u k, Europejski..., s. 81–107.

²⁰ *Ibidem*.

Kolejna reguła wzajemnego uznawania może zostać wyinterpretowana z użyciem w art. 82 ust. 1 TFUE sformułowania „wyroki i orzeczenia sądowe”. Usytuowanie obok siebie terminów „wyrok” i „orzeczenie” wskazuje, że wzajemnemu uznawaniu mają podlegać nie tylko decyzje wydane po zakończeniu postępowania sądowego (wyroki), ale także decyzje wydane w trakcie postępowania karnego (inne orzeczenia), w tym orzeczenia wydawane na etapie poprzedzającym postępowanie sądowe. Tym samym, zakres przedmiotowy zasady nie obejmuje jedynie uznawania orzeczeń końcowych. Jest to jedna z cech charakterystycznych rozwijanego obszaru wzajemnego uznawania²¹.

Następną regułą jest uznawanie „wszystkich form” wyroków i orzeczeń. Oznacza to, że wzajemnemu uznawaniu podlegają wszelkie decyzje, niezależnie od różnic zachodzących w zakresie ich formy, np. nazwy, konstrukcji, sposobu publikacji. Przyjąć tym samym należy, że nie nazwa decyzji procesowej (wyrok, postanowienie, zarządzenie, nakaz karny), lecz jej istota decyduje o objęciu zakresem zasady²².

W świetle powyższego, celem potwierdzenia bądź zaprzeczenia obowiązywania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych w kontekście europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych, dokonana zostanie analiza organu uznającego i wykonującego europejski nakaz wydania dowodów elektronicznych jakim jest przedstawiciel prawny usługodawcy.

Podmiotem uznającym i wykonującym europejski nakaz wydania elektronicznego materiału dowodowego jest przedstawiciel prawny usługodawcy. Zgodnie z art. 3 pkt 7²³ „przedstawiciel prawny usługodawcy” oznacza osobę prawną lub fizyczną wskazaną na piśmie przez usługodawcę. Tym samym, jest to podmiot prywatny, który nie jest w żaden sposób powiązany z wymiarem sprawiedliwości.

W projekcie rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych²⁴ za terminową i właściwą realizację nakazu odpowiedzialny był przedstawiciel prawny usługodawcy będący podmiotem prywatnym. Uprawnienie wskazanego podmiotu w postępowaniu dotyczącym gro-

²¹ H. Kuczyńska, Zasada *ne bis in idem* jako fundament wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych, (w:) A. Wróbel, W. Czapliński (red.), Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych, Warszawa 2007, s. 230; G. Stessens, The Principle of Mutual Confidence between Judicial Authorities in the Area of Freedom, Justice and Security, (w:) G. de Kerchove, A. Weyembergh (red.), L'espace penal européen: enjeux et perspectives, Bruksela 2002, s. 93.

²² G. Krysztofuk, Europejski..., s. 81–107.

²³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1543 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, Dz. U. L 191, s. 118–180.

²⁴ Komisja Europejska (2018b), Wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie europejskich nakazów wydania i zabezpieczenia dowodów elektronicznych w sprawach karnych, COM(2018) 225 final, 17 kwietnia.

madzenia materiału dowodowego w formie elektronicznej obejmowało fazę uznania i wykonania, a w razie ich zaniechania, udział w postępowaniu egzekucyjnym. Taki stan dotyczył wszystkich rodzajów dowodów elektronicznych.

W ostatecznej wersji Rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonywania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, dokonano zmian – mianowicie: „jeżeli europejski nakaz wydania dowodów jest wydawany w celu uzyskania danych o ruchu – z wyjątkiem danych, których zażądano wyłącznie w celu identyfikacji użytkownika zdefiniowanych w art. 3 pkt 10 – lub w celu uzyskania danych dotyczących treści, organ wydający powiadamia organ przymuszający do wykonania nakazu, przekazując EPOC temu organowi równocześnie z przekazaniem EPOC adresatowi zgodnie z art. 9 ust. 1 i 2”²⁵. Powyższe ma skutek zawieszający, oznacza to, że do czasu jego rozpoznania przez organ sądowy, przedstawiciel prawny usługodawcy nie podejmuje działań mających na celu przekazanie żadanego materiału dowodowego. Zawieszenie wykonania nie ma zastosowania w odniesieniu do sytuacji wyjątkowych.

Wyjątkiem jest sytuacja, gdy w chwili wydawania nakazu organ wydający ma uzasadnione podstawy sądzić, że²⁶:

- a) przestępstwo zostało popełnione, jest popełniane lub istnieje prawdopodobieństwo jego popełnienia w państwie wydającym; oraz²⁷
- b) osoba, której dane są objęte nakazem, ma miejsce pobytu w państwie wydającym²⁸.

W powyższych przypadkach organ wydający przekazuje nakaz bezpośrednio przedstawicielowi prawnemu usługodawcy, to znaczy, że organ sądowy jest całkowicie pomijany w procesie uznania i wykonania europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych.

²⁵ Art. 8 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1543 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, Dz. U. L 191, s. 118–180.

²⁶ Art. 8 ust. 2 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1543 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, Dz. U. L 191, s. 118–180.

²⁷ Art. 8 ust. 2a Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1543 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, Dz. U. L 191, s. 118–180.

²⁸ Art. 8 ust. 2b Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1543 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, Dz. U. L 191, s. 118–180.

Prezentowaną zmianę należy ocenić pozytywnie. Niewątpliwie jest przejawem respektowania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych (w odniesieniu do kategorii dowodów, w których nakaz jest przekazywany do organu sądowego). Jednakże trzeba pamiętać, że nawet w tych specyficznych kategoriach dowodów zdarzają się wyjątki, które skutkują całkowitym pominięciem władzy sądowniczej w procesie uznania i wykonania nakazu. Powyższe wyłączenia powodują, że organem uznającym i wykonującym europejski nakaz wydania dowodów jest przedstawiciel prawny usługodawcy, czyli podmiot prywatny. Taki stan jest sprzeczny z zasadą wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych.

Na podstawie przedstawionych powyżej analiz traktujących legitymację procesową interpretowaną w kontekście zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, nie jest możliwa odpowiedź na pytanie, czy ustanowienie przedstawiciela prawnego usługodawcy, tj. podmiotu prywatnego, jest zgodne z zasadą wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych. Wskazana charakterystyka zasady odnosi się wyłącznie do podmiotu wydającego nakaz. Odpowiedzi należy szukać w zawartym w art. 82 § 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stwierdzeniu, iż „współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych w Unii opiera się na zasadzie wzajemnego uznawania wyroków i orzeczeń sądowych”²⁹. Zatem, wspomniane uznawanie ma się odbywać w ramach współpracy organów wymiaru sprawiedliwości. W tym miejscu warto przywołać uwagę B. Banaszaka, że „większość definicji władzy sądowniczej i wymiaru sprawiedliwości zawiera wspólne jądło. Jest nim uznanie, że w obu przypadkach chodzi o szczególny rodzaj postępowania, którego rezultatem jest wiążące rozstrzygnięcie sporu prawnego, dokonane przez niezależny organ państwowy na podstawie obowiązującego prawa, po dokładnym rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy”³⁰. Mając na uwadze powyższe, oczywiste jest, że strona uznająca i wykonująca nakaz, również powinna cechować się przymiotem wymiaru sprawiedliwości. Podmiot prywatny, czyli przedsiębiorca, bezsprzecznie nim nie jest.

W odniesieniu do europejskiego nakazu dochodzeniowego – należy podkreślić, że instytucja ta nie jest doskonała – z uwagi, że to do państw członkowskich należy wybór organu uznającego i wykonującego. Jednak zawarte w art. 2³¹, stwierdzenie, że procedura uznania i wykonania może wymagać zatwierdzenia przez sąd w państwie wykonującym, jeżeli jest to przewidziane w prawie krajowym, jest przejawem poszanowania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych.

²⁹ Art. 82(1) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012, OJ C 326, 26 października 2012 r., s. 47–390.

³⁰ B. B a n a s z a k, *Porównawcze prawo konstytucyjne*, Warszawa 2007.

³¹ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych, OJ L 130, 1 maja 2014 r., s. 1–36.

Poniższa część badań będzie odnosić się do sytuacji, w których organem uznającym i wykonującym europejski nakaz wydania dowodów elektronicznych, jest przedstawiciel prawny usługodawcy, a organ sądowy nabywa kompetencje dopiero w chwili niewykonania nakazu przez podmiot prywatny.

Mając na uwadze zaprezentowane analizy, należy zgodzić się z tezą profesora M. Bose, że europejski nakaz wydania dowodów elektronicznych jest kontrowersyjny, ponieważ odejmuje udział organu będącego odbiorcą nakazu. M. Bose stwierdził, że z tej przyczyny można kwestionować, czy nadal istnieje jakiegokolwiek uznanie, ponieważ nie ma autorytetu, aby aktywnie uznawać rozkaz³². Z pełną stanowczością należy dezaprobować próby uzasadniania istnienia uznania. Jednocześnie, nie można zgodzić się z poglądem S. Tosza jakoby procedurę uznania i wykonania nakazu przez podmiot prywatny można nazwać „pewnego rodzaju milczącym uznaniem organów sądowych”³³. Milczące uznanie ma miejsce wówczas, gdy organ nie podejmuje czynności będąc do tego zobowiązany. W analizowanej kategorii dowodów elektronicznych organ sądowy nabywa kompetencje wyłącznie w przypadku odmowy wykonania przez podmiot prywatny. Należy uznać, że w takiej sytuacji, realizacja zasady wzajemnego uznawania występuje jedynie iluzorycznie, gdyż wzajemne uznawanie jest aplikowane w sposób warunkowy. Właściwe stosowanie zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych wyklucza taki stan.

Powyższe jest przejawem stanowienia europejskiego nakazu wydania dowodów elektronicznych w oczywistej sprzeczności z zasadą wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych.

3. Zakończenie

Mając na uwadze wyżej przedstawioną analizę, w odniesieniu do sytuacji, w których organem uznającym i wykonującym europejski nakaz wydania dowodów elektronicznych, jest przedstawiciel prawny usługodawcy, a organ sądowy nabywa kompetencje dopiero w chwili niewykonania nakazu przez podmiot prywatny, nie można zgodzić się z tezą profesora M. Bose, że zarówno europejski nakaz dochodzeniowy jak i europejski nakaz wydania dowodów elektronicznych są instrumentami mającymi ten sam lub podobny

³² M. B o s e, An assessment of the Commission's proposals on electronic evidence, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE, September 2018.

³³ S. T o s z a, All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order, *New Journal of European Criminal Law* 2020, nr 11(2), s. 161–183.

cel, tj. gromadzenie dowodów z wykorzystaniem wzajemnego uznawania orzeczeń innych państw członkowskich³⁴.

W poglądach profesora Bose można dostrzec pewną niekonsekwencję. Z jednej strony poddaje w wątpliwość, z uwagi na organ uznający i wykonujący, obowiązywanie zasady wzajemnego uznawania. Z pełnym przekonaniem, należy się z tym zgodzić. Z drugiej strony aprobuje zasadę wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych jako podstawę funkcjonowania nakazu utożsamiając z europejskim nakazem dochodzeniowym. Analiza cechy konstytutywnej, tj. podmiotu uznającego i wykonującego zdecydowanie wyklucza zaprezentowaną tezę.

Bezspornie należy stwierdzić, że mimo iż zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych została wyraźnie wskazana jako podstawa stanowienia rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych, to z uwagi na podmiot uznający i wykonujący nie można przyjąć, że nakaz będzie faktycznie funkcjonował w jej świetle. Sytuacja taka nie występuje w odniesieniu do dyrektywy ws. europejskiego nakazu dochodzeniowego. Pomimo, iż w obydwóch aktach prawnych, jasno wskazano art. 82 ust. 1 TFUE³⁵ jako podstawę stanowienia, przepisy traktujące podmiot uznający i wykonujący są sprzeczne.

Powyższe badania ukazały sprzeczność procedury stanowienia rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych. Z jednej strony, jasno wskazano, że art. 82 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, tj. zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych jest fundamentem stanowienia i obowiązywania, z drugiej strony ustanowiono przepisy, które pozostają w sprzeczności z rzeczoną zasadą. Przedstawiony zabieg legislacyjny można zdefiniować jako procedurę cechującą się wysokim stopniem pozorności.

Doprowadziło to do dualizmu – zwolenników przyjmowania zasady uznawania orzeczeń sądowych oraz zwolenników wykluczania zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, a przyjmowania zasady zaufania jako tej właściwej. Głównym uzasadnieniem osób aprobujących zasadę zaufania jest potrzeba szybkiego uzyskania elektronicznego materiału dowodowego. Szybkość ta, motywowana jest delikatną naturą e-dowodu. Należy się zgodzić, że rozwój nowoczesnych technologii wymaga zmiany przepisów – dostosowując do ich specyfiki – jednakże nie może się to odbywać kosztem gwarancji procesowych podejrzanych/oskarżonych.

Podsumowując, wskazanie w uzasadnieniu i preambule zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych jako fundamentu stanowienia rozporządze-

³⁴ M. Böse, An assessment of the Commission's proposals on electronic evidence, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE, September 2018.

³⁵ Art. 82(1) Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012 r., OJ C 326, 26 października 2012 r., s. 47–390.

nia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych, przy równoczesnym ustanowieniu przepisów wykluczających możliwość uznania tejże zasady jako podstawy funkcjonowania, wyklucza przyjęcie, że przekazywanie dowodów elektronicznych będzie odbywało się w świetle zasady wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych.

Z przekonaniem należy wskazać, że fundamentem obowiązywania rozporządzenia w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów dotyczącego elektronicznego materiału dowodowego w sprawach karnych powinna być zasada wzajemnego uznawania orzeczeń sądowych, gdyż jest gwarancją przestrzegania szeregu praw podejrzanych i oskarżonych. Jednakże, aby tak było, rozporządzenie nie może pozostać w obecnie przyjętej treści. Należy dokonać zmian, w zakresie podmiotu uznającego i wykonującego nakaz, tak aby pozostawał w zgodzie z zasadą wzajemnego uznawania.

Bibliografia

1. Banaszak B., Porównawcze prawo konstytucyjne, Warszawa 2007.
2. Böse M., An assessment of the Commission's proposals on electronic evidence, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union PE, September 2018.
3. Kuczyńska H., Zasada *ne bis in idem* jako fundament wzajemnego uznawania orzeczeń w sprawach karnych, (w:) A. Wróbel, W. Czapliński (red.), Współpraca sądowa w sprawach cywilnych i karnych, Warszawa 2007.
4. Krysztofiuk G., Europejski nakaz dochodzeniowy, Prokuratura i Prawo 2012, nr 2.
5. Suominen A., Limits of mutual recognition in cooperation in criminal matters within the EU – especially in light of recent judgments of both European Courts, European Criminal Law Review 2014, nr 4(3).
6. Szymczak M. i in., Słownik języka polskiego PWN, t. 2: L–P, Warszawa 1998.
7. Tosza S., All evidence is equal, but electronic evidence is more equal than any other: The relationship between the European Investigation Order and the European Production Order, New Journal of European Criminal Law 2020, nr 11(2), s. 161–183.

Akty prawne

1. Konwencja Wykonawcza do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r., Dz. U. UE. L. 2000. 239. 19.
2. Traktat o Unii Europejskiej, Dz. U. C 202 z dnia 7 czerwca 2016 r.
3. Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z dnia 26 października 2012, OJ C 326.

4. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/41/UE z dnia 3 kwietnia 2014 r. w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego w sprawach karnych, OJ L 130, 1 maja 2014 r.
5. Decyzja ramowa Rady 2003/577/WSiSW z dnia 22 lipca 2003 r. w sprawie wykonania w Unii Europejskiej nakazów zabezpieczenia mienia lub dowodów, OJ L 196, 2 sierpnia 2003 r.
6. Komisja Europejska (2018b), „Wniosek dotyczący rozporządzenia w sprawie europejskich nakazów wydania i zabezpieczenia dowodów elektronicznych w sprawach karnych”, COM(2018) 225 final, 17 kwietnia.
7. Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/1543 z dnia 12 lipca 2023 r. w sprawie europejskiego nakazu wydania dowodów i europejskiego nakazu zabezpieczenia dowodów dotyczących elektronicznego materiału dowodowego w postępowaniu karnym oraz wykonania kary pozbawienia wolności po postępowaniu karnym, Dz. U. L 191, s. 118–180.

The Role of Mutual Recognition of Judgments in European Proceedings on the Collection of E-evidence. Considerations from a comparative perspective

Abstract

This paper addresses the principle of mutual recognition of court decisions in the context of the European Production Order. The provisions of the regulation establishing the warrant will be analyzed in the light of article 82 para 1 of the Treaty on the Functioning of the European Union, in order to verify whether the actual basis for the functioning of the order will be the principle of mutual recognition of judicial decisions. An attempt to answer the question of whether the provisions of the regulation are made in accordance with the principle being the subject of research will be crucial. The above, in order to highlight the flaws of the current assumptions, will be presented in a comparative perspective with the European Investigation Order.

Key words

E-evidence, principle of mutual recognition, European Production Order, European Investigation Order.